

حکومت کارآمد و ارتقاء کیفیت زندگی مطلوب

مؤلفین: دکتر مهدی اسلام پناه، دکتر سیدمهدی آهانی

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

رده بندی دینی

رده بندی کنگره

شماره کتابشناسی ملی

شناسه افزوده

اسلامپناه، مهدی، ۱۳۶۲

: حکومت کارآمد و ارتقاء کیفیت زندگی مطلوب / مولفین مهدی اسلامپناه، سید مهدی الوانی، ویراستار مسعود آزاد.

: تهران: منشور سمیر، ۱۳۹۶.

: کتابنامه : ص. ۵۶۱ - ۵۷۹.

: سازمان‌های دولتی - فساد / Administrative agencies - Corrupt practice

: تخلفات اداری / Misconduct in office

: فساد - جنبه‌های مذهبی - اسلام / -- Islam - Religious aspects/Corruption

: اصلاح نظام اداری - ایران / Civil service reform - Iran

: اصلاح نظام اداری - جنبه‌های مذهبی - اسلام / Religious aspects - Islam/Civil service reform

: ۲۶/۲۵۲

: ۱۳۹۶ الف ۵۲/۵۵ / JF۱۵۲۵

: ۴۷۹۶۸۲۰

: الوانی، سید مهدی، ۱۳۳۳

انتشارات شور سمیر

حکومت کارآمد و ارتقاء کیفیت زندگی مطلوب

تألیف: دکتر مهدی اسلام پناه، دکتر سید مهدی الوانی

ویراستار: مسعود آزاد

ناشر: منشور سمیر

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول - ۶

قیمت: ۴۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۶۷-۰۸۰-۷

حق چاپ: ۱۳۹۶، انتشارات شور سمیر www.manshoorsamir.ir تماس: ۰۹۳۶۱۷۷۷۱۱۹

همه حقوق محفوظ است. هر گونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی و اقتباس در گیومه در مستند نویسی و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه
۲۱	فصل اول ماهیت فساد
۲۲	مفهوم و هیئت فساد
۳۱	مبانی اعتقادی ارزشی اسلام در خصوص فساد
۳۹	فصل دوم فساد اداری
۴۰	مفهوم فساد اداری
۴۵	گذشته فساد اداری
۵۰	فساد اداری با تأکید بر دیدگاه اسلام
۵۲	ریشه‌های فساد اداری از نظر اسلام
۵۳	۱- نظام نادرست گزینش و استخدام:
۵۷	۲- خلاءهای نظارتی (نظام غیر جامع نظارت):
۶۱	۳- نظام غیر اصولی ارزشیابی:
۶۴	۴- ناکافی بودن حقوق و مزایای کارکنان:
۶۸	۵- فاصله گرفتن از ارزش‌های معنوی و اخلاقی:
۷۱	۶- نگرش نادرست به کار و مسئولیت:
۷۳	۷- غلبه فرهنگ خودخواهی و منفعت طلبی:
۷۴	۸- گسترش فرهنگ اشرافی‌گری و تجمل‌خواهی:
۸۰	۹- گسترش فرهنگ قانون‌گریزی:
۸۱	۱۰- تبعیض و بی‌عدالتی:

- ۸۳- کاهش سطح وجدان کاری و کنترل درونی: ۸۳
- ۸۴- پیروی از هوا و هوس، نیازهای شهوانی: ۸۴
- ۸۵- ساختار مالکیت: ۸۵
- ۸۵- عدم وجود شفافیت و پاسخگویی در فعالیتهای نظام اداری: ۸۵
- ۸۶- ضعف ساز و کارهای نظارتی، عدم قاطعیت در حسابرسی: ۸۶
- ۱۶- بودن ثبات در قضاوت و به کار گیری قضاوت فاسد در نتیجه عدم تناسب جرم با تعزیرات: ۸۷
- مصادیق فساد اداری: ۹۱
- ریشه‌های ضروری گسترش فساد اداری: ۹۹
- عوامل ایجاد کننده فساد اداری: ۱۱۰
- طبقه‌بندی فساد اداری: ۱۱۴
- طبقه‌بندی بر اساس درون دولت و بیرون از دولت بودن: ۱۱۴
- طبقه‌بندی بر اساس جایگاه و موقعیت سخا در نظام حکومتی: ۱۲۳
- طبقه‌بندی بر اساس سازمان یافته بودن یا نبودن: ۱۲۶
- طبقه‌بندی بر اساس منطقه جغرافیایی: ۱۲۸
- طبقه‌بندی فساد بر اساس بخش دولتی یا بخش خصوصی: ۱۲۸
- طبقه‌بندی بر مبنای میزان و حجم فساد: ۱۲۹
- پیامدهای فساد اداری: ۱۲۹
- رویکردهای نظری برای پیشگیری و مبارزه با فساد اداری: ۱۳۲
- روش‌های پیشگیری از فساد اداری با توجه به آموزه‌های اسلامی: ۱۳۳
- ۱- احیاء و تقویت فرهنگ دینی و ارزش‌های اخلاقی: ۱۳۳
- ۲- تغییر نگرش‌ها نسبت به کار و مدیریت در سازمان: ۱۳۵
- ۳- اصلاح ساختار استخدامی: ۱۳۷

- ۴- تأمین هزینه‌های ضروری کارکنان: ۱۳۸
- ۵- نظارت و کنترل دقیق، جامع و قوی: ۱۴۰
- ۶- عدالت و از بین بردن تبعیض‌ها: ۱۴۱
- ۷- پالایش نظام اداری از افراد فاسد: ۱۴۲
- ۸- تدوین نظام جامع و دقیق ارزشیابی: ۱۴۳
- ۹- فرهنگ‌سازی برای صرفه جویی در مصرف بیت‌المال: ۱۴۶
- روش‌های کنترل فساد اداری ۱۴۶
- تدابیر پیشگیرانه اسلامی در مبارزه با فساد اداری ۱۵۱
- ضرورت مبارزه با فساد اداری ۱۵۹
- رویکرد اسلامی مبارزه با فساد ۱۵۹
- راهکارهای مبارزه با فساد اداری در آموزه‌های اسلامی ۱۶۱
- ۱- تقوا و خودکنترلی: ۱۶۳
- ۲- کنترل و نظارت اجتماعی (بیرونی): ۱۶۸
- ۳- سلامت کارگزاران نظام اداری و حکومتی: ۱۶۹
- ۴- مبارزه با انحصارگرایی‌ها و انحصارطلبی‌ها: ۱۷۱
- ۵- عدم تبعیض در برخورد با فساد: ۱۷۲
- شیوه علوی مبارزه با فساد در جامعه ۱۷۳
- علل سقوط و نابودی ملت‌ها و لزوم عبرت آموزی از حکومت‌های پیشین: ۱۷۳
- معیارهای گزینش و انتخاب کارگزاران دولت و لزوم تأمین مالی آن‌ها (مبارزه با فقر): ۱۷۴
- رعایت اصل شایسته سالاری و سپردن کار به کاردان: ۱۷۴
- ضرورت ارتباط مستمر و شفاف حکومت با ملت و پاسخگویی دولتمردان به جامعه: ۱۷۵
- معیارهای انتخاب قضات و ضرورت برآوردن نیازهای آن‌ها: ۱۷۶
- برهیز از استفاده ناروا از بیت‌المال و هشدار نسبت به خیانت در اموال عمومی: ۱۷۶

- نقی هرگونه رابطه مداری و دادن امتیاز به نزدیکان و خویشاوندان: ۱۷۷.....
- حسابرسی از اموال مسئولان و ضرورت اظهار دارایی از سوی مقامات ارشد حکومتی ۱۷۸.....
- تأکید بر کنترل و نظارت کارگزاران دولت و برخورد قاطع با فساد و خیانتکاران به اموال عمومی بدون هیچ گونه اغماض یا مصالحه: ۱۷۹.....
- فصل سوم حکومت کارآمد و کنترل فساد ۱۸۱.....
- حکومت کارآمد و نقش آن در کنترل فساد ۱۸۲.....
- آیین زمانداری، در سیره حکومتی امام علی (ع) ۱۹۱.....
۱. صداقت و راستگویی: ۱۹۳.....
۲. حق محوری و بطل سستی: ۱۹۴.....
۳. قانون گرایی: ۱۹۵.....
۴. انضباط کاری: ۱۹۶.....
۵. انتخاب صالح: ۱۹۷.....
۶. صیانت کارگزاران: ۱۹۹.....
۷. مردم داری و مهرورزی: ۲۰۳.....
۸. توجه خاص به ضعفا و ستم دیدگان: ۲۰۴.....
۹. انتقاد پذیری: ۲۰۴.....
- شیوه حکومت داری امام علی (ع) ۲۰۵.....
۱. عقلانیت و استدلال گرایی: ۲۰۶.....
۲. مشورت با مردم و مشارکت دادن آنها در تصمیم گیری ها: ۲۰۶.....
۳. اجرای مساوی و عادلانه و استثنای پذیر قوانین: ۲۰۶.....
۴. اهمیت دادن به افکار توده ی مردم و انتقادها: ۲۰۷.....
۵. بهره گیری از گذشته و تاریخ عبرت آموز و استفاده از سنت های خوب گذشته: ۲۰۷.....
۶. حق پرسش دادن به دیگران: ۲۰۷.....

۲۰۸	۷. ارزش نهادن به عهد و پیمان‌ها:
۲۰۸	۸. رعایت اخلاق حسنه:
۲۰۹	۹. روش تعلیم و آموزش:
۲۰۹	۱۰. از بین بردن فتنه‌ها و زمینه‌های آن‌ها:
۲۱۰	تدابیر بازدارنده فساد اداری در حکومت امیرالمؤمنین علی (ع)
۲۱۰	۱. عوامل روانی و رفتاری:
۲۱۲	۲. عوامل سازمانی و مدیریتی:
۲۱۸	۳. عوامل فرهنگی - اجتماعی:
۲۲۰	۴. عوامل سیاسی:
۲۲۲	۵. عوامل اقتصادی:
۲۲۸	معیارهای شایسته سالاری مدیران و حرکت امام علی (ع)
۲۵۱	وظایف مدیر در حکومت کارآمد از دیدگاه امام علی (ع)
۲۵۱	۱- وظایف عام مدیر:
۲۵۹	۲- وظایف خاص مدیر:
۲۶۵	برخورد با کارگزاران فاسد در سیره حکومتی امام علی (ع)
۲۷۱	پیامدهای حکومت امام علی (ع) در کنترل فساد اداری
۲۷۲	۱- تحول ماهیت دولت در انتظار عامه:
۲۷۲	۲- تعیین ملاک‌های شایسته سالاری در گزینش کارکنان:
۲۷۳	۳- رویکرد سیستمی به اداره امور:
۲۷۴	۴- حساب پس‌دهی در سلسله مراتب اداری:
۲۷۵	۵- نگاه به حکومت به مثابه وسیله ای برای خدمت:
۲۷۷	فصل چهارم سلامت اداری
۲۷۹	مفهوم سلامت اداری

- عوامل مؤثر در ارتقاء سلامت اداری ۲۸۰
- عوامل مؤثر بر سلامت نظام اداری در آموزه‌های اسلامی ۲۸۱
- ۱- عوامل ارزشی: ۲۸۱
- ۱- وجوب کفایی تأمین نیازهای اساسی جامعه ۲۸۱
- ۲- پیشگیری از فعالیت‌های ناسالم سازمانی ۲۸۲
- ۳- منع بخشش اموال عمومی ۲۸۲
- ۴- مرفه‌جویی در اموال عمومی ۲۸۲
- ۶- برخورد ناعادلانه با نزدیکان متخلف ۲۸۴
- ۲- عوامل درون‌سازمانی: ۲۸۵
- ۳- عوامل ساختاری: ۲۸۶
- تصمیم‌گیری مشورتی ۲۸۶
- قانون‌گرایی ۲۸۷
- شفافیت در امور ۲۸۷
- پاسخ‌گویی ۲۸۹
- نظارت سازمانی ۲۹۰
- نهادهای ساز فرهنگ نقد و نقدپذیری ۲۹۰
- ۴- عوامل رفتاری: ۲۹۱
- آموزش و پرورش ۲۹۵
- رعایت شایسته‌سالاری ۲۹۶
- تشویق و تنبیه ۲۹۷
- عوامل بیرون سازمانی: ۲۹۷
- ۱- عوامل سیاسی: ۲۹۷
- ۲- اثرگذاری مردم در سلامت و بقای نظام اداری: ۲۹۸

۲۹۹	۳- تکریم ارباب رجوع:
۳۰۰	۴- ارتباط چهره به چهره با مردم:
۳۰۰	۵- رعایت آزادی مشروع مردم:
۳۰۱	۶- نظارت همگانی:
۳۰۱	عوامل قضایی:
۳۰۲	۱- پاکسازی تمام اداری:
۳۰۳	۲- بازگرداندن اموال عمومی:
۳۰۳	نقاط آسیب پذیر سازمان در زمینه سلامت اداری
۳۰۶	راهبردهای ارتقای سلامت اداری در آموزه‌های اسلامی
۳۰۶	۱- راهبردهای زمینه‌ای:
۳۱۵	۲- راهبردهای سازمانی:
۳۲۶	۳- راهبردهای اجتماعی:
۳۳۱	عوامل درون سازمانی مؤثر بر سلامت نظام اداری
۳۳۵	عوامل مؤثر در بهره‌وری و سلامت نظام اداری
۳۳۷	فصل پنجم سطح کیفیت زندگی
۳۴۰	ریشه شناسی مفهوم سبک زندگی
۳۴۲	روند تاریخی دیدگاههای نظری و پژوهشها درخصوص سبک زندگی
۳۴۴	تعاریف سبک زندگی
۳۴۷	مؤلفه‌های سبک زندگی
۳۴۷	ویژگیهای مفهومی سبک زندگی
۳۵۱	ارتباط مدرنیسم با تنوع سبکهای زندگی
۳۵۲	عوامل مؤثر بر سبک زندگی
۳۵۶	سبک زندگی در حوزه تربیت سیاسی بر مبنای نهج البلاغه

۳۷۴	تبیین فلسفه زندگی در قرآن کریم
۳۷۶	تعریف کیفیت زندگی (با تاکید بر سطح زندگی)
۳۷۸	زندگی کاری
۳۸۱	کیفیت زندگی کاری
۳۹۲	شاخص‌های بهبود کیفیت زندگی کاری
۳۹۳	تاریخچه کیفیت زندگی کاری
۳۹۶	کیفیت زندگی کاری از دید تئوریسین‌های مدیریت
۴۰۲	اقت کیفیت زندگی و فساد کم کاری
۴۰۷	فصل ششم سطح کنترل فساد اداری
۴۰۹	سطوح کنترل فساد
۴۹۲	مضامین سطوح کنترل فساد (تعالی بخشی، پیشگیری و مواجهه)
۴۹۲	- تقویت ایمان و باورهای دینی کارکنان، (تقوا و خداپرستی):
۴۹۳	- حرمت نگه داشتن مردم و خوش بینی نسبت به آنان (مردم داری):
۴۹۷	- برقرار کردن نظام شایسته سالاری در انتصابها:
۴۹۸	- برقرار کردن نظام شایسته سالاری در انتخابها:
۴۹۹	- داشتن نظام جامع نظارتی (کنترل و بازرسی کلی و جزئی):
۵۰۱	- داشتن نظام جامع ارزشیابی عملکرد کارکنان:
۵۰۳	- برکناری مسئولان ناکارآمد و ناشایسته:
۵۰۵	- توجه به تعالی بخشیدن منابع انسانی:
۵۰۵	- آموزش و ارتقای مستمر دانش و معرفت سازمانی (دانش و آگاهی):
۵۰۶	- بهبود بخشیدن آگاهی از فرهنگ عمومی نظارت بر عملکرد مدیران:
۵۰۸	- شفاف‌سازی و رویکرد سیستمی داشتن به امور:
۵۰۹	- قانون مداری و ضابطه مدار بودن:

- ۵۱۱..... پاسخگو بودن و تعهد داشتن در قبال فعالیت و مسئولیت:
- ۵۱۱..... امانتدار بودن در انجام کار و مسئولیت:
- ۵۱۳..... مشورت کردن در تصمیم‌ها و احترام گذاشتن به افکار دیگران:
- ۵۱۳..... طرد سخن چینی و چاپلوسی:
- ۵۱۵..... رعایت عدالت و مساوات بین کارکنان:
- ۵۱۷..... لحاظ نمودن سهم مکفی برای تأمین معیشتی کارکنان:
- ۵۱۸..... تعیین نمودن مایستگی کارکنان و اعطای پاداش:
- ۵۱۹..... بکارگرفتن مردم در اداره دولت و حکومت:
- ۵۲۰..... امر به معروف و نهی از منکر:
- اصلاح کردن نگرش مدیران و کارکنان نسبت به مقام و مسئولیت (بعنوان فرصتی برای خدمت):
- ۵۲۱.....
- ۵۲۲..... برخورد کردن با هرگونه امتیازات ویژه و تملک طلبی:
- ۵۲۴..... ساده زیستی و پرهیز کردن از غلبه فرهنگ و روحیه اشرافی گری و تجمل خواهی:
- ۵۲۵..... وجدان کاری و کنترل درونی:
- ۵۲۶..... به کمال رسانیدن کارکنان:
- ۵۲۷..... پرهیز کردن از انحصارگرایی و انحصار طلبی:
- ۵۲۸..... خودسازی و پرهیز از غرور و خودپسندی:
- ۵۲۹..... اصول تعالی بخشی اخلاق اداری:
- ۵۳۶..... ویژگیهای تعالی اخلاقی کارگزاران:
- ۵۳۸..... تعالی اخلاقی در نظام اداری از دیدگاه امام علی (ع):
- ۵۴۳..... نگاه به مردم در اخلاق اداری:
- ۵۴۵..... نتیجه گیری کلی:
- ۵۵۴..... پیشنهادات:

منابع فارسی: ۵۶۱

منابع لاتین: ۵۷۹

www.ketab.ir

مقدمه

فساد را می‌توان به اندازه معنا و نتایج آن تیره و تار و خوف انگیز نامید. آنچنانکه طومار هستی و حیات آدمی و عالمی را همیشه در معرض چالش و تنش بزرگ قرار داده است. تقریباً در همه فرهنگها و در همه افراد مذمت و مورد ملامت و سرزنش قرار گرفته است. با این حال، روز به روز هم بر دامنه آن افزوده شده است.

متأسفانه تربیت بدین لایقانی، حتی افراد موجب تشدید و علنی شدن جنبه‌های گوناگونی از فساد گردیده که امروز دیگر نمی‌توان آن را منحصر به مسائل خانوادگی، شخصی و اخلاقی نمود. نتایج این پدیده و به واسطه امروز از نهانخانه اسرار شخصی افراد بیرون آمده و حوزه‌های مختلف حیات اجتماعی و اقتصادی جوامع بشری را به تهدید کشانده است.

انسان‌ها در طول اعصار گذشته، خواستار جامعه‌ای آیدال، مطلوب بوده‌اند و همچنان آرزوی دستیابی به چنین جامعه‌ای را در سر می‌پروراندند؛ جامعه‌ای که از هرگونه نازیبایی و کج روی‌های اجتماعی، سیاسی، اخلاقی، اقتصادی و فرهنگی، دور باشد. از دیدگاه آیات قرآن و روایات معصومان علیهم السلام، پروراندن چنین آرزویی، از لطایف رهبران و زمامداران جامعه اسلامی است.

در حقیقت، این ناهنجاری‌ها به معضلی جهانی تبدیل شده است و گویی اختلال‌های رفتاری و ناهنجاری‌های اخلاق اجتماعی در همه جا وجود دارد و تنها شدت و ضعف آنهاست که از منطقه‌ای به منطقه دیگر متفاوت است. بنابراین، جامعه امروزی که به‌طور

آشکار یا پنهان در معرض ابتلا به ناهنجاری‌های حوزه اخلاق اجتماعی و خاصه فساد اداری قرار گرفته، به راه حلی اساسی برای پیش‌گیری و درمان آن‌ها نیازمند است.

تجربیات به دست آمده از کشورهای مختلف نشانگر آن است که فساد امری پیچیده، پنهان و متنوع است. از این رو مبارزه با آن نیز باید امری مستمر، طولانی و پیچیده باشد. اصطلاح فساد اداری که آن را در برابر سلامت اداری به کار می‌برند، یادآور آنست که مورد توجه اندیشمندان و صاحب‌نظران مختلف قرار گرفته است که وجه اشتراک اغلب تعاریف ارائه شده درباره فساد دستگاه‌های دولتی را می‌توان رشوه و سوءاستفاده از موقعیت‌های شغلی برای نفع شخصی دانست. (کیا، ۱۳۸۹).

در نظام جمهوری اسلامی ایران مبارزه با فساد اداری و فساد اقتصادی و سوء استفاده از امکاناتی که قدرت در اختیار افراد می‌گذارد، چه سوء استفاده مالی و چه سوء استفاده سیاسی از اصول انقلاب است و باید رعایت شود. مبارزه با فساد، موضوعی اصلی و اساسی است. فساد اقتصادی در دستگاه‌های مرتبط می‌شود که سود همه تلاش‌های انجام شده در راستای پیشرفت و تولید ثروت عموم برای رفاه مردم، به جیب عده‌ای مفتخور و سوء استفاده چی سرازیر شود، لذا مبارزه با فساد، یکی است (سید علی خامنه‌ای، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵).

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای بارها در سخنان خود به جلوگیری از فسادهای اداری و اقتصادی اشاره داشته و دارند. ایشان در مفاد فرمان هشت ماده‌ای اظهار می‌دارند که از رفتارهای شعاری و تبلیغاتی پرهیزند و به‌گونه‌ای رفتار کنند که عملکرد آن‌ها دستاوردهای عملی و عینی داشته باشد و در بحث مبارزه با فساد به سراغ سر شاخه‌ها و مهره‌های اصلی بروند.

ایشان تأکید کردند: با این امر مهم و حیاتی نباید به گونه شعاری تبلیغاتی و تظاهرگونه رفتار شود. به جای تبلیغات باید آثار و برکات عمل مشهود شود. به دست اندرکاران این مهم تأکید کنید که به جای پرداختن به ریشه‌ها و ام الفسادها به سراغ ضعفا و خطاهای کوچک نروند و نقاط اصلی را رها نکنند (مقام معظم رهبری، فرمان هشت ماده‌ای، ۱۳۸۰).

با وجود گذشت ۱۵ سال از فرمان ۸ ماده‌ای، هشدارهای رهبر معظم انقلاب طی این مدت با بروز مفاسد اقتصادی و اداری، پررنگ‌تر شدند و در دیدارهای مختلف با مسئولان اجرایی، قوه قضاییه و قوه مقننه از بی‌توجهی نسبت به این مسئله انتقاد کردند. متأسفانه در کشور ما علیرغم تأکیدات متعدد مقام معظم رهبری و ریاست محترم جمهوری بر جدی گرفتن مسأله فساد اداری، که سود بین جدی بودن این مشکل در ادارات می‌باشد شتاب گسترش مفاسد اقتصادی و اداری بیش از مبارزه با آن است. مشکل اصلی این است که ساختار و الگوی ویژه‌ای برای مبارزه با مفاسد اقتصادی و اداری نداریم و هیچ دستگاهی کار ویژه‌اش مبارزه با مفاسد نیست. تجربه ده‌ساله در قوه مقننه، جلسات متعددی که با مسئولان دلسوز نظام بوده و با توجه به مطالعات و بررسی تجربیات کشورهای دیگر به این نتیجه رسیده‌ایم که ساختار موجود در کشور ما برای مبارزه با مفاسد اقتصادی و اداری نتیجه‌ای نخواهد داد و باید این ساختار را تغییر دهیم. این امر نگرانی‌های جدی را به وجود آورده است. این سؤال برای مردم پیش می‌آید که چرا با توجه به تأکید رهبر انقلاب در خصوص مبارزه با مفاسد اقتصادی و اداری، انتظار مردم و شعار دولتمردان، بحث مبارزه با مفاسد به نتیجه مطلوب نرسیده است. عدم وجود یک الگوی مستقل مبارزه با فساد اداری با تأکید بر آموزه‌های اسلامی و شاخص‌های دینی (نهج البلاغه‌ای) مبتنی بر رویکرد پیشگیرانه در راستای بازدارندگی از فساد اداری کاملاً مشهود به نظر می‌رسد. همچنین یک

مدیریت هوشمند برای مبارزه با مفاسد لازم است؛ چرا که تنها برخورد و اقدام، کافی نیست و پیشگیری هم لازم است. قبل از گسترش فساد، باید جلوی آن را گرفت. با توجه به اعتبار سنت نبوی و علوی و شأن والای این بزرگواران در هدایت جامعه اسلامی، منابع تاریخی و روایی شیعه و اهل سنت حاکی از آن است که اصحاب پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و معصومان علیهم السلام در پرتو اعتقاد به عصمت ایشان و سفارش‌های مؤکد در آیات قرآن به پیروی از آنها، در ثبت و ضبط اعمال و رفتار پیشوایان دینی، سیار کوشیده‌اند. هدف اصلی آنها، پایه‌گذاری اصولی برای الهام‌گیری و الگوپذیری دیگر نسل در تعقیق جامعه آرمانی و گسترش عدل و داد و رشد و تعالی حقیقی انسان بوده است. برای آنکه تحیل، ارزیابی و بهره‌برداری از سیره نبوی و علوی به کمک منابع تاریخی و روایی آسان‌تر صورت بگیرد، بهتر است سیره آنان، بر اساس ساحت‌های رفتاری و گفتاری آنها دسته‌بندی شود. از قلمروهای اساسی که جامعه امروزی به‌طور آشکار و نهان، گرفتار و نیازمند راه‌حل ریشه‌ی دربار آن است، مسائل حوزه اخلاق اجتماعی و مفاسد و انحراف‌های این حوزه است.

بی‌شک، پیروی و الگوپذیری از اسوه‌های حسنه و اجتناب از بدعتهای مفسده‌آمیز و منش اجتماعی انسان با سیره پیشوایان دینی لازم و ضروری است. از این رو، در اینجا با نگاهی نو به سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله و امام علی علیه السلام، شیوه‌های گوناگون رفتاری آن بزرگواران را در برخورد با آن دسته از ناهنجاری‌های اخلاق اجتماعی (فساد اداری) که جامعه نبوی و علوی و نیز جامعه کنونی گرفتار آن است، را مورد مطالعه قرار دهیم. در حقیقت، پیروی عملی از سیره پیشوایان دینی، سریع‌ترین، راهبردی‌ترین و کم‌خطراترین

شیوه برای رویارویی با ناهنجاری‌هایی است که امنیت و سلامت روابط انسانی و اجتماعی را تهدید و اشرار را بر سرنوشت جامعه مسلط می‌کند.

از آنجائیکه فساد اداری می‌تواند تأثیر زیادی روی حرکت توسعه سازمانها بگذارد و بنا بر اهمیتی که آموزه‌های اسلامی به عنوان یکی از مهمترین عوامل پیشگیری کننده از بروز فساد اداری دارد، لی تاکنون به‌طور جدی به آن پرداخته نشده است.

سوء استفاده از ادار و امکانات سازمانهای دولتی برای رسیدن به نتایج غیر اداری موجب مشکلات اقتصادی، فقر، بحران مشروعیت حکومت و حاکمیت قانون، کاهش احترام به قانون اساسی، افزایش رفاه و رفاهیت، رفتن شفافیت و حساب پس‌دهی^۱ می‌شود. کج روی، توسعه را خنثی، دموکراسی را ریزش و زرفست‌های تلاش مفید افراد، موسسات و سازمانهای دولتی را کاهش می‌دهد (معدنچیان، ۱۳۸۲).

خوشبختانه در فضای معنوی نظام جمهوری اسلامی به خاطر هنجارها و ارزشهای دینی و ملی تفاوت اساسی با نظامات مادی دیگر کشورها وجود دارد، با این حال مطابق بررسی عملکرد دستگاه‌ها و گزارشهای شفافیت این بحث هرچند به عنوان یک شاخص مهم هرچند ضعیف و نادر در مباحث مربوط به نظام اداری و مالی که سوء وجود دارد و بهتر است تا پاکسازی کامل آن مورد توجه مسئولین و کارگزاران نظام در هرگونه برنامه‌ریزی و اقدام جدی مورد عنایت قرار گیرد.

در بیشتر موارد بررسی شده به علت فاسد بودن مدیران ارشد و کارکنان رده‌های بالای سازمان الگوهایی جهت بازدارندگی فساد اداری ارائه شده است که در بحث اجرا تا حدود زیادی موفق و کارآمد نبوده‌اند. با توجه به اینکه، اکنون نیز در کشور ما نمونه‌ی الگوها و

مدل‌های ساختاری فوق پیاده‌سازی می‌شود که نه تنها در امر مقابله با فساد اداری موفق نبوده‌اند بلکه متأسفانه روز به روز شاهد دامنه گیر شدن و افزایش این معطل اجتماعی می‌باشیم. با توجه به بررسی‌هایی که در مطالعات پیشین و پیشینه موضوع صورت گرفت علت ناکارآمد و ناموفق بودن این الگوها در کشور را می‌توان در دو عامل جستجو کرد. ۱- ساختار بوروکراتیک این الگوهاست که صرفاً جنبه مدیریتی مبارزه با فساد را مد نظر قرار داده‌اند. ۲- با توجه به ماهیت اسلامی بودن نظام جمهوری اسلامی ایران، علت ناموفق بودن الگوها را می‌توان در عدم پایه‌ریزی الگوهای موجود بر اساس آموزه‌های اسلامی و دینی دانست. زیرا علاوه بر جنبه مدیریتی در الگوهای مبارزه با فساد اداری باید به مقوله اعتقادی و فرهنگی کارکنان نیز پرداخته شود.